

BIBLICUM ŚLĄSKIE

II EDYCJA

Wykład 13 – Ewangelia wg św. Marka

Egzegeza Mk 12, 1-12 (przypowieść o przewrotnych rolnikach)

Kontekst

Przypowieść ta posiada różne tytuły: „o przewrotnych rolnikach”, „o dzierżawcach winnicy”, czy też – jak proponuje K. Stock – „o misji syna”¹. W przeciwieństwie do omówionego wyżej uzdrowienia niewidomego z Betsaidy, występuje ona u wszystkich synoptyków (Mk 12,1-12; Mt 21,33-46; Łk 20,9-20), jednak relacja Marka jest podstawą dla pozostałych; ponadto znajdujemy ją także w apokryficznej Ewangelii Tomasza. Ze struktury całej Ewangelii Markowej wynika, że przypowieść ta została wygłoszona przez Jezusa w Jerozolimie, krótko przed męką, w atmosferze kontrowersji i odrzucenia Go przez żydowską elitę (11,27-12,37). Jest ona przypowieścią wyjątkową, gdyż jest jedyną, w której Jezus wprost zwraca się przeciw władzom religijnym Izraela. Jednocześnie chyba najwyraźniej ukazuje ona tożsamość Jezusa. Z pewnością też w znacznej mierze przyczyniła się do aresztowania Jezusa z obydwu tych powodów. Żydzi bowiem doskonale zrozumieli adresowane do nich Jego słowa (12,12), co pociągnęło za sobą kolejne ataki na Jezusa i próby przyłapania Go na błędnej nauce (por. 12,13-17.18-27.35-37)².

Struktura

Na podstawie dynamicznej akcji przypowieści można wskazać następujące elementy struktury:

- 12,1a – wprowadzenie
- 12,1b – założenie winnicy
- 12,1c – oddanie winnicy w dzierżawę
- 12,2-8 – czas zbiorów
  - 12,2-3 – wysłanie pierwszego sługi; reakcja rolników

---

¹ Zob.: K. STOCK, *Marco. Commento contestuale al secondo Vangelo*, Roma 2010², 238.

² A. PACIOREK, *Przypowieść o robotnikach w winnicy (Mk 12,1-14)*, w: P. ŁABUDA (red.), „Słowo jego płonęło jak pochodnia” (Syr 48,1). *Księga pamiątkowa ku czci Księdza Profesora Tadeusza Brzegowego*, Tarnów 2011, 221; TENŻE, *Przypowieści Jezusa. Wprowadzenie i objaśnienie*, Częstochowa 2013, 147; K. STOCK, *Marco. Commento contestuale al secondo Vangelo*, 239.

- 12,4 – wysłanie drugiego sługi; reakcja rolników
- 12,5 – wysłanie trzeciego sługi i następnych; reakcja rolników
- 12,6-8 – wysłanie syna i postępek rolników
- 12,9 – reakcja właściciela
- 12,10-12 – zakończenie

Łatwo dostrzec w opowiadaniu zmiany czasu, w którym mają miejsce poszczególne wydarzenia (założenie winnicy, czas zbiorów, wysyłanie kolejnych posłańców). Na scenie pojawiają się ciągle nowi bohaterowie (właściciel, dzierżawcy, poszczególni słudzy, syn właściciela). Zasadniczo akcja toczy się w winnicy; wyjątkiem są jednak momenty, gdy uwaga odbiorcy skierowana jest na właściciela winnicy, który przebywa w innym miejscu (12,1).

Egzegeza

Przypowieść o przewrotnych rolnikach jest jedyną, która umieszczona została poza rozdziałem 4, poświęconym nauczaniu Jezusa w przypowieściach, mimo iż autor używając liczby mnogiej sugeruje, jakoby miało być ich więcej (12,1a). Na początku warto zwrócić uwagę na samo pojęcie przypowieści. Jest to krótkie opowiadanie, zawierające porównanie obrazów czy sytuacji znanych z życia. Dzięki takim opowiadaniom Jezus mógł łatwiej dotrzeć do swoich słuchaczy, przekazując im w sposób prosty wzniosłe treści przede wszystkim o Królestwie Bożym. W omawianej przypowieści Jezus posługuje się obrazem winnicy, dobrze znanym Jego słuchaczom; winnica do tej pory mocno wpisana jest w krajobraz Palestyny, kontrastując jednocześnie z przeważającymi terenami pustynnymi. Przy pomocy tego właśnie obrazu Jezus raz jeszcze zapowie swoją mękę i zmartwychwstanie.

Jezusowa przypowieść rozpoczyna się od założenia winnicy przez gospodarza (12,1b). Robi to z wielką pieczołowitością, dbając o wszystkie szczegóły, jak otoczenie murem, wybudowanie tłoczni i wieży. Wreszcie oddaje winnicę dzierżawcom, sam natomiast wyjeżdża. Właściciel oddający winnicę w dzierżawę i mieszkający z dala od niej, to dość częste zjawisko ówczesnej Galilei. Zdarzało się nawet, że obywatele rzymscy zakładali swe winnice w Palestynie. Winnica, czy też krzew winny w Starym Testamencie były odczytywane jako metafora Izraela, którym Bóg opiekuje się, jak gospodarz swoją winnicą. Kilkakrotnie jednak w tym kontekście pojawia się także motyw sądu i Bóg jako sędzia

karzący swoją winnicę (np. Iz 5,3-6; Jr 6,9; Mi 7,1; Oz 10,1)³. Zresztą sama przypowieść nawiązuje do Izajaszowej pieśni o winnicy (Iz 5,1-7), w której prorok zapowiada karę dla winnicy – Izraela za jego odstępstwa⁴. Na początku Jezusowej przypowieści informacje o winnicy faktycznie wskazują na relacje Boga względem swego ludu, ale obraz ten się zmienia – to jednak nie winnica jest obrazem Izraela, a dzierżawcy. Jak zatem zinterpretować winnicę? Często widzi się w niej dwa aspekty: pozytywny, czyli Boże wybraństwo oraz negatywny – sąd. Dzierżawcy pozbawieni winnicy, są tym samym pozbawieni wybraństwa Bożego i obietnic z nim związanych⁵.

W czasie zbiorów właściciel posyła swego sługę, by odebrał należną część zysku (12,2). Sformułowanie „w odpowiedniej porze” lub „gdy nadszedł czas” – w zależności od tłumaczenia – przywodzi na myśl zdanie św. Pawła: „Gdy jednak nadeszła pełnia czasu, zesłał Bóg Syna swego, zrodzonego z niewiasty, zrodzonego pod Prawem, aby wykupił tych, którzy podlegali Prawu, byśmy mogli otrzymać przybrane synostwo” (Ga 4,4-5). Czas z przypowieści Jezusa wskazuje zatem na czas ściśle określony przez Boga, w którym ma On posłać swego Syna; to nie jest czas przypadkowy, podobnie, jak przypadkowe nie było przyjście na świat Jezusa. Czas zbiorów jest ustalony prawami natury już od początku świata, podobnie jak czas przyjścia Mesjasza był już wyznaczony od początku świata przez Boga i Jemu tylko wiadomy.

Po nieudanej pierwszej próbie gospodarz wysyła drugiego sługę, który został przez dzierżawców zraniony w głowę⁶ i znieważony (12,4). Trzeci posłaniec zostaje zabity (12,5). Podobny los spotyka wszystkich następnych wysłanników, choć nie wiadomo, ilu ich jeszcze było. Wreszcie gospodarz posyła swego jedynego syna. Warto zwrócić uwagę na fakt, że jest to także „umiłowany syn” (12,6). To sformułowanie przywodzi natychmiast na myśl dwa wydarzenia z życia Jezusa: chrzest (Mk 1,11) i przemienienie (Mk 9,7), kiedy Bóg nazywa Go swoim umiłowanym Synem⁷. Może to stanowić argument przemawiający za tym, że syn właściciela winnicy tak naprawdę uobecnia Jezusa, Syna Bożego. Przyjmując również, że słudzy posłani do winnicy to starotestamentalni prorocy, jeszcze bardziej oczywiste staje się, że syn „jeden” i „umiłowany” – to Jezus Chrystus, Syn Boży, który został posłany po

³ S. MĘDALA, „Królestwo Boże będzie wam zabrane” (Mt 21,43). *Przypowieść o sprzeniewierczych dzierżawcach (Mk 12,1-12 i par.)*, CT 70(2000) nr 2, 14-15.

⁴ Por. J. JAROMIN, *Przypowieści o winnicy: Iz 5,1-7 i Mk 12,1-12*, w: W. CHROSTOWSKI, B. STRZAŁKOWSKA (red.), *„Patrzmy na Jezusa, który nam w wierze przewodzi”*. *Księga pamiątkowa dla Księdza Profesora Jana Łacha w 85. rocznicę urodzin*, Warszawa 2012, 155-162.

⁵ A. PACIOREK, *Przypowieść o robotnikach w winnicy (Mk 12,1-14)*, 226.

⁶ Na podstawie zranienia w głowę w słudze tym czasem dopatrywano się Jana Chrzciela, który został ścięty (por. Mk 6,27-28).

⁷ S. MĘDALA, „Królestwo Boże będzie wam zabrane” (Mt 21,43), 33.

wszystkich prorokach, jako ostatni, ostateczny, po którym nie będzie już innego posłanego przez Boga⁸. W Starym Testamencie prorocy często nazywani byli sługami, a co więcej – często również byli odrzucani przez tych, do których Bóg ich skierował (por. np. Jr 7,25; 25,4; Am 3,7; Za 1,6). W przypowieści słyhać szczególnie echo słów proroka Jeremiasza: „Od dnia, kiedy przodkowie wasi wyszli z ziemi egipskiej, do dnia dzisiejszego posyłałem wam wszystkie moje sługi, proroków, bezustannie, lecz nie usłuchali Mnie ani nie nadstawili swych uszu. Uczynili twardym swój kark, stali się gorszymi niż ich przodkowie” (2,25-26). Kontynuacja posyłania Bożych wysłanników pomimo wielkiej niewdzięczności ludu, ukazywała wielką dobroć i troskę Boga⁹. O prześladowaniach proroków mówił także sam Jezus: „Jeruzalem! Jeruzalem! Ty zabijasz proroków i kamienujesz tych, którzy do ciebie są posłani” (Mt 23,37). Podobne zbrodnie wytknął swoim oprawcom św. Szczepan: „Któregoż z proroków nie prześladowali wasi ojcowie? Pozabijali nawet tych, którzy przepowiadali przyjście Sprawiedliwego” (Dz 7,52). Na podstawie tych wszystkich tekstów w sługach z Jezusowej przypowieści można widzieć proroków starotestamentalnych, których Bóg posyłał swojemu ludowi.

Zaskakuje jednak fakt, że ojciec świadomie naraża swego jedyne syna na niebezpieczeństwo wiedząc, jaki los spotkał posłańców. Łudzi się, że dzierżawcy uszanują tego ostatniego posłańca głównie ze względu na to, że jest jego synem. Dzierżawcy jednak natychmiast powzięli zamiar zamordowania go, licząc na to, że po jego śmierci winnica będzie należeć do nich (12,7). Musieli zatem wiedzieć, że gospodarz nie ma innego dziedzica. W słowach: „To jest dziedzic. Chodźcie, zabijmy go, a dziedzictwo będzie nasze” słyhać także echo tekstów starotestamentalnych, jak zabicie Abła przez brata (Rdz 4,8), czy potraktowanie Józefa przez braci (Rdz 37,19-20). Stary Testament zawiera także zapowiedź prześladowania Sprawiedliwego: „Zróbmy zasadzkę na sprawiedliwego, bo nam niewygodny (...). Zasądźmy go na śmierć haniebną” (Mdr 2,12-20), która nie tylko koresponduje z całkowicie bezpodstawną zbrodnią dzierżawców z przypowieści, ale przede wszystkim ze śmiercią niewinnego Jezusa. Dzierżawcy zrealizowali więc swój zamiar; mało tego, że go zabili, to jeszcze wyrzucili z winnicy (12,8), z jego własnego dziedzictwa. Wyrzucenie z winnicy koresponduje z ukrzyżowaniem Jezusa poza murami Jerozolimy. (por. także Hbr 13,12). Do tego momentu omawianą przypowieść można streścić zdaniem z Listu do Hebrajczyków: „Wielokrotnie i na różne sposoby przemawiał niegdyś Bóg do ojców przez proroków, a w tych ostatecznych dniach przemówił do nas przez Syna” (Hbr 1,1-2a).

---

⁸ J. JAROMIN, *Przypowieści o winnicy: Iz 5,1-7 i Mk 12,1-12*, 160-161.

⁹ J. GNILKA, *Marco*, 635.

Opowiadanie zostaje w tym miejscu przerwane pytaniem: „Cóż uczyni pan winnicy?” (12,9a). Tu następuje kontynuacja, a właściwie obraz ukarania przewrotnych rolników (12,9b)¹⁰. Wygląda na to, że właściciel osobiście udaje się w tym celu do winnicy; jest to jego pierwszy bezpośredni kontakt z dzierżawcami od momentu powierzenia im winnicy, i z pewnością ostatni. Wydaje się, że w tym miejscu kończy się właściwa przypowieść, jednak wersety 10-12 współgrają z chrystologiczną koncepcją przypowieści, dlatego traktowane są jako jej zakończenie.

Zaskakujący może wydawać się fakt, że puentą przypowieści nie jest jednak kara, która spotyka dzierżawców za zabicie syna właściciela, ale właśnie wywyższenie syna. Autor posługuje się tu cytatem z Ps 118,22-23, gdzie mowa o kamieniu węgielnym (12,10-11). Pojęcie kamienia węgielnego związane jest z dowodzeniem, że Jezus jest prawdziwym Mesjaszem (por. np. Dz 4,11; 1P 2,4), w związku z czym cytat z Ps 118 nadaje przypowieści charakter chrystologiczny. Kamieniem węgielnym jest Chrystus jako Mesjasz, dający przez swoją krzyżową śmierć nowy początek całemu stworzeniu¹¹.

Przypowieść o przewrotnych rolnikach skierowana jest w Ewangelii Marka do duchowych i politycznych przywódców Izraela. Przeciwstawiają się oni Bogu, gdyż nie troszczą się o powierzony im lud, dlatego ich funkcje przejmą inni. Oni doskonale zrozumieli słowa Jezusa skierowane przeciwko nim. Zrozumieli także, iż Jezus mówi również o sobie – to On jest synem właściciela winnicy. Już wtedy chcieli Go pojmać, czyli zachować się dokładnie tak samo, jak dzierżawcy winnicy z dopiero co usłyszanej przypowieści, ale bali się ze względu na tłum (12,12), który wtedy jeszcze był zafascynowany Jezusem, dopiero za kilka dni będzie wołał „Ukrzyżuj Go!” (15,13). Przypowieść kieruje zatem uwagę odbiorców na Chrystusa odrzuconego i umęczonego, który zmartwychwstając staje się kamieniem węgielnym nowej budowli¹². Podobnie więc jak właściciel odbierze winnicę dzierżawcom, którzy nie oddawali mu plonu we właściwym czasie, znieważyli jego posłańców i zabili syna, tak też Bóg ukarze oprawców swojego Syna, a królestwo niebieskie odda nowemu Ludowi Bożemu, który będzie się wywiązywał ze swoich obowiązków. Istotą tego królestwa, które jednym będzie zabrane, a dane innym, jest Jezus Chrystus, zatem przynoszenie owoców

---

¹⁰ J. JAROMIN, *Przypowieści o winnicy: Iz 5,1-7 i Mk 12,1-12*, 159; A. PRONZATO, *Przypowieści Jezusa*, t. I, tłum. J. Merecki, Kraków 2003, 104-112.

¹¹ S. MĘDALA, „*Królestwo Boże będzie wam zabrane*” (Mt 21,43), 24-25; J. JAROMIN, *Przypowieści o winnicy: Iz 5,1-7 i Mk 12,1-12*, 159; J. GNILKA, *Marco*, 638.

¹² S. MĘDALA, „*Królestwo Boże będzie wam zabrane*” (Mt 21,43), 26-27.

dotyczy każdego, kto w Niego wierzy w myśl Jego słów: „Ojciec mój przez to dozna chwały, że owoc obfity przyniesiecie i staniecie się moimi uczniami” (J 15,8)¹³.

---

¹³ A. JANKOWSKI, *Królestwo Boże w przypowieściach*, Poznań-Warszawa 1981, 112-113.